

LISTEK.

Jurčič, Josip. Zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Ivan Prijatelj. V Ljubljani, 1919. Izdala in založila »Tiskovna zadruga«. 1. zvezek (Pesmi. Narodne pravljice in pripovedke. Spomini na deda. Prazna vera. Uboštvo in bogastvo. Jesensko noč med slovenskimi polharji. Juri Kozjak. Domen.) XXIV—503 str. 12 K.

„Levstik je rodil Jurčiča.“ — S temi biblijskimi besedami je začel urednik Jurčičevih spisov svoj uvod in tako v kratki besedi podal genealogijo Jurčiča epika — kot izvrševatelja literarnega programa, ki mu je metodo in smoter določil Levstik. Levstikova bistrovidnost in Jurčičeva udanost, s katero se je poglobil v vse skrivnosti Levstikovega literarnega katekizma, sta nam ustvarili v Jurčičevi epiki delo, ki bo ostalo trajne vrednosti. Ne samo vsled tistega ognja in tople ljubezni, ki diha iz vsakega dela, kateremu se je njegov oče posvetil z vso dušo, mnogo bolj z ono očarujočo domačo intimnostjo, ki preveva vso Jurčičevo epiko, in ki nam ostane dragocena tudi tedaj, ko v drugačnih razmerah v njenem zrcalu gledamo ves čar in lepoto dni, „ki so bili.“

„Levstik je rodil Jurčiča“ — ta genealogija ne sega preko ozkih plotov naše domovine in literaturice, posebno onih dni ne, če pa jo konstruiramo še dalje nazaj, pa se nam pokaže, da tiči v tej genealogiji nekaj, kar je za epika presenetljivo: Jurčiču manjka prava epična originalnost. Epične „invencije“ v pravem smislu pri njem skoraj ne najdemo. Njegove „fabule“ so čudovito shematične, njegovi tipi enolični „originali“, skratka: notranji skelet Jurčičeve epike je presenetljivo preprost, tako da vidimo skoro vsepovsodi za njegovo epiko isto kopito. Zdi se, da mu je tudi tukaj bil učitelj Levstik, ki ga je opozoril na komodne epične sheme, kakor jih je bila ustvarila umetnost davno že pri drugih narodih. Vse kaže, da Levstik, ki na „Sreči v nesreči“ pač ni cenil samo domače obleke te povesti in ki je Jurčiču za zgled priporočal Bitzusa v času, ko ga še njegovi rojaki niso posebno cenili, da ta Levstik Jurčiču ni bil samo učitelj za „domačnost“ epike, ampak tudi glede njene rokodelske strukture. Tako srečavamo v Jurčičevi epiki tehniko, ki nam je znana iz angleške literature, tako prihaja, da nas tolikokrat sreča v njegovem pisanju španski Lazarillo de Tormes! Če hočemo do dna oceniti in spoznati Jurčičevo umetnost, nam ni dovolj, da vemo, da ga je rodil Levstik, treba nam tudi vedeti, kdo je rodil Levstika!

Notranji skelet je tuj, toda domača, pristno Jurčičeva je zunanja forma njegove epike, nje srce, nje kraj in njene kretnje. Ti tuji skeleti so v Jurčičevih rokah oživali; ta veliki čudodelnik jim je vlil naše krvi, jim vdihnil našo besedo, jih postavil v naš svet, tako da se niti ne zavemo, da so kosti teh „naših tipov“ prišle od bogvekod. Tukaj se je šele pokazala prava njegova tvorna sila; brez nje bi mu najlepši Levstikovi recepti ne pomagali prav nič. — V „Spominih na deda“ modruje stari ded: „Zvečer smo domlatili. Stren je bil prinesel od nekod vina — takrat je bil še po štiri krajcarje bokal

— in žehlali smo ga do poldesetih. Dobro sem se ga bil nalezal. Poldesetih odbije. Hent, jutri je nedelja, si mislim, moral bom iti k prvi maši, treba se bo opravljati domov. Strenovka mi dá urezanice, Stren neke krajcarje za plačilo, jaz privežem z urezanico napolnjeno culo na gložo, zadenem ročnik na ramo in halo: „Bog vas obvaruj!“ — pravim —, Strenovi, nikar kaj ne zamerite; kadar vam bo še kaj treba, le povedite!“ In grem.“ Vsak ded, vsak starec je poosebljena epika v razmerah, v katerih še ni nobene knjige, živa knjiga, ki ne čaka na polici, ampak se oglašča iz zapečka. Da govori tak ded v knjižni epiki, je stara literarna tradicija, formalna vez, ki spaja živo in mrtvo knjigo, preteklost s sedanostjo, v kateri govori knjiga. Zato začne Jurčič svojo epiko s spomini na deda, ki niso fikcija, in zato pravi Levstik izrečno, da si „Martina Krpana“ ni sam izmislil, ampak da mu ga je povedal „stari Močilar“, kar pa je (literarna) fikcija.

Ta „ded“ je torej tuj skelet, formalni pomoček za epično pripovedovanje. Vse, kar je ob njem nanizal in razvil Jurčič, pa je tako pristno domače, naše. To je njegova intimna poglabitev v vso ono malenkostno drobnjav, ki je sama zase včasih neznatna, ki pa v celoti daje ne samo sliko našega sveta, ampak naravnost njega duh in okus. Posebno umetnost je Jurčič pokazal v tem, da je pri tej drobnjariji znal ločiti ono, ki je za situacijo karakteristična, ki ima kak pomen, da jo je umno za svoje namene izbral. Tako vkljub epični širini ni nikdar zašel v malenkostno čenčanje. „Ko so pa ded nehali in ob palec iztrkali iz pipice tobakov pepel, postrgali žlindro z zaklepčnim nožem venkaj in nanovo natlačili tobaka iz srčnega mehurja doma zaklanega praseta, potem so zopet zabrenčala hitra vretena, in motvozi so zopet zasukali lična kolesa.“ Tako je pisal oni Jurčič, ki se je rogal natančnosti angleških avtorjev, ki ne pozabijo omeniti, da je njihov „junak“ pritisnil na kljuko, predno je vstopil skozi vrata. In ki bi se na enak način rogal onim njegovim naslednikom, ki so se slepo zagledali v to njegovo premišljeno tehniko, pa si skoraj že ne upajo zapisati kakega substantiva, ne da bi mu privesili kak po njihovem mnenju okrašujoč pridevnik!

„Tiskovna zadruga“ je s to knjigo zelo lepo začela veliko edicijo „Slovenskih pisateljev.“ Poleg podjetnosti je imela tudi srečo, da je dobila za tako edicijo edinega moža, ki je pri nas danes taki nalogi res kos. Če se bo obema posrečilo, približati to idejo nekakemu zaključku, bosta ustvarila delo, ki bo trajne vrednosti za našo kulturo.

J. A. G.

Monimenta Sclavenica. Petit choix tiré de la collection des documents recueillis et annotés par Miroslav Premrou, notaire à Kobarid (Caporetto) et Bovec (Plezzo) avec six cartes géographiques photographiées et prouvant que les soi-disant terre-irredente sont slovènes. Lioubliana 1919. 40, VIII + 110 str. Cena K 15.—.

Dr. R. Nachtigall, Južnoslovansko-italijansko sporno vprašanje v luči nekih znanstvenih podatkov. Izdala in založila „Omladina“. Ljubljana 1919. 80. 19 str. Cena K 1.—. (Izšlo tudi v francoskem jeziku).

Tudi pero je lahko izborno orožje za brambo domovine, le da taka bramba zahteva mnogo več duševne zmožnosti kot zahteva uporabljanje morilnih sredstev fizične spretnosti. Pred seboj imam dve deli: obe je rodila ljubezen do domovine, ki jo hočejo tujci proti vsem človeškim pravicam okrniti. obe sta na mizi naše delegacije pri mirovni konferenci v Parizu, da more ta